

Hva skjer med pengene i Haugesund?

Kommuneøkonomi er fullt av ord som «netto driftsresultat», «disposisjonsfond» og «behovskorrigert avvik». Men bak ordene handler det om noe alle kjenner: **inntekter, regninger, sparepenger og lån**. Dette heftet forklarer — uten fagspråk — hva en grundig gjennomgang av Haugesunds økonomi fant. Og Haugesund har en vond historie i ryggen: kommunen kom aldri helt på beina igjen etter Terra-skandalen i 2007, og står nå uten sparepenger å tære på.

~138 mill.

tapte kommunen på Terra-skandalen i 2007. Det tok ti år å betale ned — kommunen var under statlig «formynderi» (ROBEK) helt til 2017

5,8 %

så liten er sparekontoen i dag. Kommunen rakk aldri å bygge opp buffere igjen — og den kan være tom alt i 2027

59 mill.

så stort underskudd varsler budsjettet for 2026 — med en uttrykkelig advarsel om at statlig «formynderi» kan komme tilbake

Tenk på kommunen som en husholdning: Haugesund tapte mye penger på en risikabel investering i 2007 (Terra-skandalen) og brukte ti år på å betale ned gjelda. Familien klarte det til slutt — men rakk aldri å bygge opp en buffer på sparekontoen igjen. Nå tjener den omtrent det den bruker, men har ingenting å gå på hvis noe svikter. Den har allerede satt opp husleia til andre (eiendomsskatten er på maks), så det er lite mer å hente på inntektssiden. Da må man kutte i hverdagsutgiftene — og det gjør vondt når sparegrisen alt er tom.

Grunnlaget for dette heftet er en full analyse bygget på åpne offentlige tall (SSB, Statsforvalteren, kommunens egne rapporter, tilsyn og revisjoner). Den tekniske rapporten viser alle kilder og utregninger. Hovedtallene her er fra 2025 — det siste året med endelige, reviderte tall (publisert 16. juni 2026).

Haugesund bruker omtrent det befolkningen tilsier — men sprenger likevel sitt eget budsjett

For å sammenligne kommuner rettferdig kan man ikke bare se på kronebeløp — en kommune med mange barn trenger mer skole, en med mange eldre trenger mer omsorg. Staten har derfor et eget regnestykke som sier hva hver kommune *burde* trenge med akkurat sin befolkning. Vi har sammenlignet Haugesunds faktiske forbruk med dette «forventet behov»-tallet:

OMRÅDE	MER/MINDRE ENN FORVENTET PER ÅR	HVA BETYR DET?
Eldreomsorg og hjemmetjenester	6 mill. mindre	Omtrent på forventet nivå nå (lå klart over året før)
Sosialhjelp m.m.	2 mill. mindre	Omtrent på forventet nivå
Barnehage	16 mill. mindre	Under forventet (lå over året før)
Helsetjenester (legevakt, helsestasjon m.m.)	16 mill. mindre	Under forventet
Administrasjon («byråkratiet»)	24 mill. mindre	Klart under forventet — kuttet hardt da krisen kom
Grunnskole	37 mill. mindre	Drives nøkternt — men karakterene er på et normalt nivå
Barnevern	17 mill. mer	Haugesunds eneste «dyre unntak» — og det holder seg stabilt

Det viktige: Haugesund bruker stort sett *mindre* enn forventet på de store tjenestene — eller omtrent det befolkningen tilsier. Det er altså ikke slik at kommunen bruker for mye overalt. Likevel går det ikke rundt. Hvorfor? Fordi kommunen samtidig har satt sitt **eget budsjett enda lavere** enn det tjenestene faktisk koster. Da blir det «over budsjett» selv om forbruket er nøkternt målt mot behovet. Det forklarer vi på neste side.

Regnestykket viser altså et **nøkternt forbruk med ett dyrt unntak: barnevern**, som ligger 17 millioner over det forventede og holder seg der. Det skyldes trolig at kommunen må betale for mange og tunge plasseringer av barn utenfor hjemmet — noe den i liten grad styrer selv, fordi loven krever at barn skal ha forsvarlig hjelp.

Hvordan kan tjenestene «sprenge budsjettet» når de bruker mindre enn forventet?

Dette høres ut som en selvmotsigelse, men er det ikke. Det handler om at man måler med to ulike målestokker:

- **Forventet behov** er statens regnestykke for hva befolkningen i Haugesund tilsier at tjenestene burde koste. Målt mot denne ligger kommunen stort sett *under* — den driver nøkternt.
- **Budsjettet** er det beløpet kommunen *selv* har bestemt at tjenestene får lov til å bruke. Og det beløpet er satt **enda lavere** enn både behovet og den faktiske regningen.

Når budsjettet er strammere enn både behovet og virkeligheten, kan en tjeneste fint bruke mindre enn forventet og likevel «sprenge budsjettet». Det er nettopp det som skjedde i 2025: helse og omsorg brukte rundt **79 millioner mer enn budsjettet**, oppvekst rundt **34 millioner** mer, og «by og samfunn» rundt **33 millioner** mer.

Kort sagt: Tjenestene i Haugesund er ikke spesielt dyre målt mot hva folk trenger. Problemet er at kommunen har lagt et budsjett den ikke har råd til å holde — fordi den ikke har penger til mer. Det er ikke sløsing; det er et for stramt budsjett som møter virkeligheten.

Et varsko fra eldreomsorgen: I 2023 førte staten tilsyn med sykehjemmene i Haugesund. Det gode er at de **ikke fant noe lovbrudd** — kommunen hadde et godt nok system på plass. Men tilsynet merket seg at det var **press på bemanningen**: etter meldinger om travelhet og uro måtte kommunen sette inn ekstra vakter. Med andre ord er det lite slakk igjen i de tjenestene som tar seg av de mest sårbare — å spare enda mer her er ikke uten risiko.

Poenget for innbyggerne er enkelt: når kommunen kutter, kutter den i tjenester som allerede drives nøkternt. Da blir det fort merkbart — det er ikke et lag med «luft» som forsvinner, men reelle tilbud.

Reddet i 2025 — men bare av flaks på inntektssiden

5,8 %

sparekontoen («disposisjonsfondet») målt mot årsinntekten — tynn, og kan være tom alt i 2027

+0,7 %

så lite ble til overs i 2025 — kommunens eget mål er 1,75 %. Driften går altså ikke rundt

84 %

kommunens lån tilsvarer nesten en hel årsinntekt — høy gjeld som spiser av budsjettet i renter

Her er den ærlige historien. Gjennom 2025 styrte Haugesund mot et underskudd på rundt 38–39 millioner kroner. Likevel endte året med et lite **overskudd på rundt 7 millioner**. Hvordan?

Redningen kom utenfra, ikke fra driften

Overskuddet kom **ikke** fordi tjenestene kom i balanse. Det kom fordi skatten og pengene fra staten tilfeldigvis ble omtrent 25 millioner høyere enn ventet. Kommunedirektøren sa det rett ut: det «skyldes bedre inntektsside». Det underliggende problemet — at tjenestene koster mer enn budsjettet — besto. Politikerne måtte høsten 2025 vedta en **sparepakke på rundt 150 millioner** for å få kontroll. Og budsjettet for 2026 varsler et **underskudd på 59 millioner**, med en uttrykkelig advarsel: holder trenden, kan kommunen havne under statlig «formynderi» (ROBEK) igjen, og sparekontoen kan være tom alt i 2027.

Hvorfor kommunen ikke bare kan øke inntektene

Mange kommuner som sliter, kan øke inntektene ved å innføre eller heve eiendomsskatten. Den muligheten har Haugesund i praksis brukt opp: **eiendomsskatten på bolig er allerede på lovens maksimum** (4 promille) og gir rundt 125 millioner kroner i året. Det er nesten ingenting igjen å hente på inntektssiden. Derfor **må** tilpasningen skje på utgiftssiden — altså ved å kutte i tjenester. Og som vi så på forrige side, drives de tjenestene allerede nøkternt.

Skvisen: Inntektene er strukket til randen, sparegrisen er nesten tom, og lånet er høyt. Samtidig drives de fleste tjenestene allerede på et nøkternt nivå. Det betyr at hvert nytt kutt treffer tilbud som folk merker — og at marginen før kommunen igjen havner under statlig styring er liten. En kommunestyre-debatt om Haugesunds økonomi handler derfor mindre om «hvor er sløsingen» og mer om «hva er vi villige til å være foruten».

Det ærlige bildet er altså verken «Haugesund sløser» eller «alt er i orden». Det er et regionsenter som aldri kom seg helt etter Terra-smellen, som driver nøkternt, men uten buffer — og som nå må ta vanskelige valg fordi det ikke finnes lette penger igjen, verken på sparekontoen eller på inntektssiden.

Liten ordliste — «gresk» oversatt til norsk

Netto driftsresultat

Det som er igjen av årets inntekter når alle regninger og renter er betalt. I 2025 hadde Haugesund bare **pluss 0,7 %** — langt under det anbefalte nivået på 1,75 %. Det betyr at driften så vidt går rundt, men ikke gir rom til å spare opp en buffer.

Disposisjonsfond

Kommunens sparekonto — penger som i prinsippet kan brukes når noe svikter. Måles i prosent av årsinntekten. Haugesund: bare 5,8 % — tynt. Etter kommunens egne advarsler kan den være tom alt i 2027.

ROBEK

Et statlig register over kommuner med så dårlig økonomi at de settes under statlig kontroll — en slags «økonomisk formynder». Haugesund var der i ti år etter Terra-skandalen, helt til 2017. Budsjettet for 2026 advarer om at kommunen kan havne der igjen.

Terra-skandalen

I 2007 tapte Haugesund (og flere andre kommuner) store beløp på en risikabel investering gjennom meklerhuset Terra. For Haugesund ble det rundt 138 millioner kroner i akkumulert underskudd, som det tok ti år å betale ned. Det er hovedgrunnen til at kommunen aldri rakk å bygge opp sparepenger igjen.

Behovskorrigert / forventet behov

Statens regnestykke for hva en kommune burde trenge, ut fra hvor mange barn, unge og eldre den har. Det gjør det mulig å sammenligne Haugesund rettferdig med helt ulike kommuner — og det er dette som viser at kommunen driver det meste nær eller under forventet behov.

Over budsjett vs. under behov

To ulike målestokker. «Under behov» betyr at kommunen bruker mindre enn befolkningen tilsier. «Over budsjett» betyr at den bruker mer enn den selv har bestemt. Begge kan være sanne samtidig — hvis budsjettet er satt lavere enn både behovet og den faktiske regningen. Det er nettopp situasjonen i Haugesund.

Eiendomsskatt

En skatt kommunen kan kreve inn på eiendommer. Haugesund har den allerede på **lovens maksimum** for bolig (4 promille) — rundt 125 millioner i året. Det er altså lite eller ingenting igjen å hente her.

Endelige tall

2025-tallene er nå endelige (reviderte), publisert av SSB 16. juni 2026, og er hovedåret i dette heftet. 2024-tallene står igjen som sammenligning. Alle hovedkonklusjoner bygger på endelige tall.

Hvor kommer tallene fra?

Alt bygger på åpne kilder: Statistisk sentralbyrå (KOSTRA), statens fordelingssystem, Haugesunds egne årsrapporter og budsjetter, statlige tilsyn og kommunerevisjonens rapporter, samt nyhetsdekning (NRK, Radio Haugaland). Hver eneste tallpåstand er sporbar til kilden, og hele analysen ble til slutt «angrepet» av en egen kvalitetskontroll som lette etter feil.

nøktern drift. Og når en tjeneste «sprenger budsjettet», betyr det ikke sløsing, men at budsjettet er satt lavere enn både behovet og den faktiske regningen. Poenget er at valgene bør tas med åpne øyne, og at noen må si hva som skal betale for hva.